

ศึกษาเชิงวิพากษ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ: กรณีศึกษานโยบายระเบียบ
เศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

Critical Study of Policy Implementation: Case Study of Eastern
Economic Corridor on City Plan and Land Utilization

กิตติศักดิ์ อุตสาหการ¹

Kittisak OOTSАHKARN

E-mail: Ootsaha@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติของนโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเนื่องจากการบริหารจัดการที่ดินให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการศึกษาจะทำการสำรวจเอกสาร รวมถึงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และตีความหมาย โดยใช้ตัวแบบการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินมาปฏิบัติ

¹ วิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษ สำนักการโยธากรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่าปัญหาการติดกับดักประเทศรายได้ปานกลางของไทยมาเป็นระยะเวลานานได้กลายเป็นสิ่งเร้าให้เกิดการกำหนดนโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากความต้องการของรัฐบาลปัจจุบันที่มุ่งหวังให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จโดยเร็ว จึงใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติออกประกาศฉบับต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาการขัดแย้งและการดำเนินการที่ล่าช้าของกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เรียกว่าเป็นมือล่องหน ส่งผลให้ขาดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติซึ่งจะต้องนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ การขาดการสื่อสารจึงทำให้ขาดความเข้าใจนโยบาย ก่อให้เกิดความสับสนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ขาดเวทีในการแสดงความคิดเห็นจึงเกิดความไม่พอใจของประชาชน ซึ่งเห็นได้จากการรวมตัวกันของศึกษาการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่คัดค้านนโยบายดังกล่าว ทำให้ขาดการสนับสนุนจากภาคประชาชน ประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงสำคัญยิ่งต่อประสิทธิผลของนโยบาย แม้ว่าในระยะเวลาอันสั้นนโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจะสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยแรงผลักดันของรัฐบาล แต่ในระยะยาวแล้วการขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจะทำให้ นโยบายล้มเหลว ดังนั้นรัฐบาลจึงควรเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจต่อนโยบายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่และประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น และสร้างแรงสนับสนุนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

คำสำคัญ การนำนโยบายไปปฏิบัติ ผังเมือง นโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษ

Abstract

This article aimed to study the implementation of the Eastern Economic Corridor Policy on Urban Land Use Planning, which was vital to development because it was the land management to be used efficiently. The study would survey the document, the relevant, laws, rules and regulations, as well as the interviews of related people from the governmental, private, and people sectors for synthesis and interpretation. The policy implementation model of the Eastern Economic Corridor Policy was applied to analyze the data in order to find out the success factors of the implementation of the Eastern Economic Corridor Policy on Urban Land Use Planning.

According to the study, the problem of the middle income trap of Thailand for a long time has become the stimulus of establishing the Eastern Economic Corridor Policy which the government greatly gave importance to. The current government desires the policy to succeed instantly so that it exercises power according to the Interim Constitution B.E.2557 of the leader of National Council for Peace and Order to issue notifications for resolving the conflicts and delayed operation of the existing laws. This is the so called invisible hands leading lack of success factors of the implementation, that is, lack of communication results in misunderstanding of the policy, leading to confusion of implementation. Moreover, the local people do not have the forum to express their opinions, which leads people's dissatisfaction as you can see from people gathering to oppose the policy. As a result, it brings about lack of support from the people sector. This issue is vital to the policy effectiveness. Though in a short term the Eastern Economic Corridor Policy is able to make progress due to the governmental drive, in a long term lack of participation from every sector will lead to the policy failure. Therefore, it is urgent for the

government to make understanding towards the policy among the officers and people so as to build trust and support of implementation.

Keywords Policy implementation, City Plan, Eastern Economic Corridor

บทนำ

นโยบายระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ติดกับดักประเทศรายได้ปานกลางมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน รัฐบาลจึงต้องเร่งพัฒนาประเทศขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มรายได้ประชาชาติต่อหัว (GNI per capita) เพื่อให้หลุดพ้นจากกับดักดังกล่าว นโยบายระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกจึงเป็นนโยบายตามแผนยุทธศาสตร์ประเทศไทยภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศ มีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก เห็นได้จากรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบหลักการโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2559 ต่อมานายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์รองนายกรัฐมนตรี มีบัญชาให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ประสานและบูรณาการข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนงานพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก พ.ศ. 2560-2564 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) นอกจากนี้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยังได้ใช้อำนาจของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามความในมาตรา 265 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ออกคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกอีกหลายฉบับ สะท้อนให้เห็นแรงผลักดันอย่างจริงจังของรัฐบาลต่อนโยบายดังกล่าว

ผังเมืองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นการบริหารจัดการที่ดินเพื่อให้สามารถใช้ที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยเหมาะสมต่อการนำไปพัฒนาโครงการต่าง ๆ ทั้งการอยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม รวมทั้งเป็นการกำหนดแนวโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ ถนน ไฟฟ้า และประปา ให้สามารถรองรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาในอนาคต นอกจากนี้ผังเมืองยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่เพื่อขยายศักยภาพเพื่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกก็เช่นกัน จุดเริ่มต้นในการพัฒนาเริ่มจากการพัฒนาพื้นที่ที่มีความเหมาะสม สำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ไว้ 5 แนวทาง คือ 1) พัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ พร้อมกับเร่งรัดการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยส่งเสริมให้อุตสาหกรรมใช้เทคโนโลยีระดับสูงร่วมกับการวิจัยและพัฒนา 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจที่มีศักยภาพรองรับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายและเชื่อมโยงสู่ตลาดโลก โดยขยายขีดความสามารถของโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทุกรูปแบบให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ได้มาตรฐานสากล 3) พัฒนาระบบสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน สร้างสมดุลของการพัฒนา และกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน 4) พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองนำอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล เมืองสำคัญในพื้นที่ EEC อาทิ ฉะเชิงเทรา : พัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัยชั้นดีที่ทันสมัยรองรับการขยายตัวของกรุงเทพฯ และ EEC พัทยา: พัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สุขภาพและนันทนาการศูนย์ประชุมและศูนย์แสดงสินค้านานาชาติชั้นนำของอาเซียน และศูนย์การให้บริการด้านการแพทย์ระดับนานาชาติ (Medical Tourism) อุตะเภาะ: พัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจการบินและโลจิสติกส์อาเซียน ระยอง: พัฒนาเป็นเมืองแห่งการศึกษาและวิทยาศาสตร์ เมืองนานาชาติที่มีธุรกิจทันสมัย และ 5) ให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกเพื่อดึงดูดอุตสาหกรรมเป้าหมาย ทั้งในด้านภาษี การจัดตั้งกองทุนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเป้าหมาย การอำนวยความสะดวกในการอนุมัติ อนุญาต และการจัดตั้งเขตการค้าเสรี เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาตามแนวทางที่ 2, 3, 4 ล้วนเกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองทั้งในด้านการกำหนดพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาสาธารณสุขโรคเพื่อให้อุตสาหกรรมในพื้นที่ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมทั้งการกำหนดเส้นทางการคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดมาตรการทางภาษีในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันให้มีความเหมาะสมต่อการพัฒนารวมทั้งช่วยให้สามารถบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนา เช่น ปัญหา

มลภาวะสิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดัง ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าผังเมืองส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนเป็นอย่างมาก ทั้งประชากรเดิมในพื้นที่เดิม และประชากรใหม่ที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยและทำงานในพื้นที่ หากผังเมืองไม่อาจนำไปปฏิบัติได้ ย่อมส่งผลให้โครงการต่าง ๆ ของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกิดการหยุดชะงักหรืออาจไม่สามารถดำเนินการได้เลย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของนโยบายดังกล่าว

บทความนี้เขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเอกสารโครงการระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบทสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ข้อมูลที่ได้จะนำมาสังเคราะห์และตีความหมายทางภาษาและความรู้สึกที่แฝงอยู่จากเนื้อหาของเอกสารและข้อมูลที่รวบรวมได้ และจะนำตัวแบบการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สร้างขึ้นมาวิเคราะห์โครงการจัดทำผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ ทรัพยากร ตัวแทนและ/หรือการสื่อสารและ/หรือการจัดการ และการประเมินผลนโยบาย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินมาปฏิบัติ เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงต่อไป

เนื้อหา

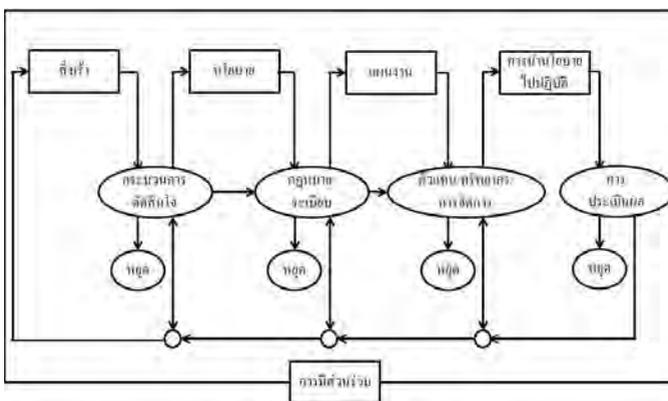
ไอรา ชาร์คานสกี (Ira Sharkansky, 1970) โทมัส อาร์. ดาย (Thomas R. Dye, 1984) เจมส์ อี แอนเดอร์สัน (James E. Anderson, 1994) และเดวิด อีสตัน (David Easton, 1953) ได้อธิบายว่านโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำหรือไม่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมทุกกิจกรรมของรัฐบาล โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อจัดสรรทรัพยากรที่อยู่ในการแก้ไขปัญหาของสังคม ดังนั้นนโยบายจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารประเทศของรัฐบาล เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และเมื่อสามารถนำ

นโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็จะส่งผลให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์การ เพรสแมน และวิลดาฟสกี (Pressman & Wildavsky, 1979) อเล็กซานเดอร์ (Ernest R. Alexander, 1985) แวน มิเตอร์ และ แวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1975) และจอร์จ โฮเนดล และรูดี เคลาส์ (George Honadle & Rudi Klauss, 1979) ได้ให้อธิบายความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าเป็กระบวนการแปลงนโยบายไปสู่แผนการปฏิบัติภาคสนาม เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในภาครัฐหรือเอกชนนำไปดำเนินการ โดยอาศัยปัจจัยในการดำเนินงานหลายอย่าง อาทิเช่น งบประมาณ คน เป็นต้น กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติมุ่งที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ได้กำหนดไว้ และเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องกัน

โธมัส อาร์. ดาย (Thomas R. Dye, 1984) ได้อธิบายว่ากระบวนการนโยบายสาธารณะประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอนคือ การระบุปัญหา การกำหนดเป็นวาระสำหรับการตัดสินใจ การกำหนดข้อเสนอ นโยบาย การอนุมัตินโยบาย การดำเนินนโยบาย และการประเมินผลนโยบาย และอเล็กซานเดอร์ (Ernest R. Alexander, 1985) ได้เสนอตัวแบบการแปลงนโยบายไปสู่แผนงาน (The Policy-Program-Implementation Process: PPIP) จัดเรียงลำดับขั้นตอนการดำเนินการแบบเป็นวัฏจักร เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง โดยแสดงให้เห็นกระบวนการที่เริ่มจากสิ่งเร้า (Stimulus) เช่น ปัญหาที่สนใจ เป้าหมาย หรือประเด็นสาธารณะ หากมีความเป็นไปได้จะเข้าสู่ขั้นตอนกระบวนการทางการเมืองเพื่อพัฒนาเป็นนโยบาย (policy) และเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนงาน (program) ประกอบด้วย กระบวนการทางกฎหมาย กฎระเบียบ การวางแผนและโครงการ เพื่อนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีจุดเชื่อม (links) 3 จุดที่จะแสดงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ จุดเชื่อม 1 (Link 1) เป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย จุดเชื่อม 2 (Link 2) เป็นกฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติและแนวทางในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการที่ อาจก่อให้เกิดผลกระทบตอชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จุดเชื่อม 3 (Link 3) เป็นการกำหนดคุณลักษณะของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น ทรัพยากร สายการบังคับบัญชา กระบวนการดำเนินงาน โดยแวน มิเตอร์ และแวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1975) ได้อธิบายปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าประกอบด้วย 6 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยแรก เกณฑ์ในการประเมินผลและเป้าหมายของนโยบาย ปัจจัยที่สอง ทรัพยากรของนโยบาย ปัจจัยที่สาม การสื่อสารระหว่างองค์การและการกำกับดูแล ปัจจัยที่สี่ คุณลักษณะของตัวแทนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยที่ห้า เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และปัจจัยสุดท้าย การจัดการของผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้เออร์วิน วินเลียม โคเฮนและอัสฮอฟ ได้ อธิบายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล จึงอาจสามารถสร้างตัวแบบการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงใต้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1: ตัวแบบการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก

จากการศึกษาเอกสารกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับโครงการจัดทำผังเมืองของนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยตัวแบบได้ดังนี้

สิ่งเร้า (Stimulus) นโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเกิดขึ้นจากความต้องการแก้ไขปัญหาการพัฒนาประเทศที่ติดกับดักการเป็นประเทศรายได้ปานกลางค่อนข้างสูงมานานหลายปี

จึงจำเป็นต้องมีการลงทุนพัฒนานานใหญ่ (Big Push) เพื่อสนับสนุนการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพิ่มการจ้างงาน เพราะหากไม่เร่งดำเนินการพัฒนาในทุกด้านไปพร้อมกัน อาจทำให้ไทยล้าหลังกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้การลงทุนยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตามนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจำเป็นต้องอาศัยการปรับปรุงด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ให้มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาที่กำลังจะเกิดขึ้น และเพื่อให้การบริหารจัดการที่ดินเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เหมาะสมต่อการนำไปพัฒนาโครงการต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาในอนาคต

จุดเชื่อม 1 กระบวนการตัดสินใจ ถึงแม้ว่าสถานะนิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) มีมติเอกฉันท์ 175 เสียง รับหลักการร่าง พ.ร.บ. เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ... หรือ ร่าง พ.ร.บ. อีอีซี ที่คณะรัฐมนตรี (ครม.) เป็นผู้เสนอ อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวสร้างความกังวลให้หลายภาคส่วน ในเรื่องผลกระทบสิ่งแวดล้อม การขาดการรับฟังความคิดเห็นที่เพียงพอ และความชัดเจนเกี่ยวกับการถมทะเล ซึ่งล้วนเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผังเมือง นอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการดำเนินนโยบายทั้งเรื่องความไม่ชัดเจนว่าอุตสาหกรรมไทยจะได้ประโยชน์จากการพัฒนาพื้นที่อีอีซีอย่างไร การถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ และการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรไทยในอุตสาหกรรมใหม่ที่ต้องใช้ทักษะขั้นสูงก็ยังไม่

เห็นความชัดเจน นอกจากนี้ยังมีความกังวลในกฎหมายที่ให้อำนาจคณะกรรมการนโยบายอื้อซึ่งกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ได้ ซึ่งข้อเสียคืออาจเปิดช่องให้ตั้งอุตสาหกรรมเพื่อรองรับผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ (พลวุฒิ สงสกุล, 2560) ความกังวลดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นไปได้ที่ที่ร่างนโยบายดังกล่าวจะผ่านการพิจารณาจาก สนช. เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ภาพเป้าหมายนโยบายดังกล่าวจึงความคลุมเครือ รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงานก็ไม่มี ความชัดเจนว่าจะต้องใช้อะไรบ้าง ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินนโยบาย ซึ่งรัฐบาลได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญในการออกประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 47/2560 เรื่อง ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก อันได้แก่ จ.ฉะเชิงเทรา จ.ชลบุรี และ จ.ระยอง เพื่อยกเว้นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการผังเมือง โดยมีสาระสำคัญคือ ให้คณะกรรมการบริหารการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (กรศ.) ตามคำสั่ง คสช. ที่ 2/2560 จัดทำนโยบายและแผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก แผนการใช้ประโยชน์ในที่ดินในภาพรวม แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบ สาธารณูปโภค และแผนการดำเนินงาน รวมทั้งกำหนดหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ในแต่ละกรณี เสนอต่อคณะกรรมการนโยบายเพื่อให้ความเห็นชอบ เมื่อคณะกรรมการนโยบายให้ความเห็นชอบนโยบายและแผนแล้ว ให้สำนักงานเพื่อการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (สกปรศ.) ร่วมกับกรมโยธาธิการและผังเมือง และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดทำรายละเอียดของแผนผังการใช้ประโยชน์ในที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบ สาธารณูปโภค ให้สอดคล้องกัน โดยในระหว่างการจัดทำแผนผังดังกล่าว ไม่ให้ให้นำกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองมาใช้บังคับแก่การจัดทำแผนผังนั้น ส่งผลให้นโยบายดังกล่าวไม่จำเป็นต้องรอ การพิจารณาจาก สนช. รัฐบาลจึงสามารถดำเนินการออกนโยบายด้านผังเมืองซึ่งช่วยให้รัฐบาลสามารถกำหนดพื้นที่ที่จะใช้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ต่อไปได้ทันที สามารถดำเนินการพัฒนาพื้นที่ต่อไปได้อย่างรวดเร็ว แต่จะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าวขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากการลัดขั้นตอนของกฎหมายตามปกติจึงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายดังกล่าว

จุดเชื่อม 2 กฎหมายและระเบียบ กฎหมายถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อผลักดัน ระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่านโยบายดังกล่าวมีปัญหา ด้านกฎหมายและวิธีปฏิบัติที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้หรือหากปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดอาจ ทำให้นโยบายเกิดความล่าช้า ซึ่งข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีเป็นจำนวนมาก ทั้งกฎหมาย พระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ที่กำหนดให้การผังเมืองต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการ ขนาดใหญ่จะต้องดำเนินการขออนุญาตจากคณะกรรมการด้านสิ่งแวดล้อมรวมถึงการทำ ประชาพิจารณ์เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาจึงได้ตัดสินใจออกคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจำนวน 3 ฉบับ เพื่อแก้ไขปัญหาและผลักดันให้เกิดแผนงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีคำสั่งฉบับที่ 2/2560 แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อผลักดัน นโยบายดังกล่าว นอกจากนั้นยังได้รวบอำนาจไว้ที่เลขาธิการคณะกรรมการชุดดังกล่าวให้ สามารถอนุมัติ อนุญาต โบอนุญาต หรือให้ความเห็นชอบ รับผิดชอบ หรือรับแจ้งตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย ในฉบับที่ 28/2560 ได้ให้อำนาจคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมสามารถ แต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการเพื่อพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของโครงการหรือกิจการภายในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเป็นการเฉพาะ เพื่อเร่งรัด ขั้นตอนโดยไม่ได้อำนาจถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลา ในการพิจารณา และฉบับที่ 47/2560 ให้ ทรศ. จัดทำนโยบายและแผนภาพรวมเพื่อการ พัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวม แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค และแผนการดำเนินงาน รวมทั้ง กำหนดหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งไม่มีกำหนดให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเลย จะเห็นได้ว่าการจัดทำแผนงานดังกล่าวไม่ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทั้งภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ขาดการสื่อสารระหว่าง ผู้ออกนโยบายและผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจในนโยบาย อันจะ นำไปสู่การดำเนินงานที่ไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งสร้างการยอมรับในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดแรงผลักดันในการดำเนินนโยบายให้เกิดความเรียบร้อย ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ที่ได้ตั้งไว้ ดังนั้น แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะสามารถผลักดันให้นโยบายดังกล่าวเดินหน้า

ไปได้อย่างรวดเร็ว แต่การขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายในระยะยาว

จุดเชื่อม 3 ตัวแทน/ทรัพยากร/การจัดการ จากการวิเคราะห์จุดเชื่อม 1, 2 แสดงให้เห็นกระบวนการจัดทำแผนงานที่รวบรัด โดยสั่งการจากระดับบนสู่ระดับล่าง (Top-Down) ซึ่งช่วยให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการตามคำสั่งของรัฐบาลได้ทันที แต่อย่างไรก็ดี การสั่งการจากระดับบนสู่ระดับล่างทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การขาดความเข้าใจในเป้าหมายและวิธีการ อาจทำให้การปฏิบัติตามนโยบายเกิดความผิดพลาด ล้มเหลว หรือคลาดเคลื่อนไปจากเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงทรัพยากรที่จะให้นำมาใช้ในการปฏิบัติงานก็ยังไม่มีความชัดเจนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง มีที่มาจากไหน รวมถึงกฎเกณฑ์ในการเบิกจ่ายงบประมาณที่ไม่มีมีความชัดเจนจะก่อให้เกิดความสับสนแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบซึ่งจะทำให้ไม่สามารถที่จะเบิกจ่ายงบประมาณได้ นอกจากนี้ยังสร้างความซับซ้อนในการปฏิบัติงานได้ อาจทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเหนื่อยหน่ายและไม่อยากปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว นอกจากนี้ในภาคประชาชนยังขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งจะก่อให้เกิดความยุ่งยากอีกประการหนึ่งในการปฏิบัติ และส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของนโยบายอย่างแน่นอน

จุดเชื่อม 4 การประเมินผล เป้าหมายของนโยบายเปรียบเสมือนป้ายนำทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบาย การประเมินผลนโยบายจึงมีความสำคัญอย่างมากในตรวจสอบความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งในด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผลสัมฤทธิ์ และผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติจะช่วยให้เห็นภาพอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติได้รับทราบปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางความสำเร็จของนโยบาย ตามเป้าหมายที่สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (สกพอ.) ได้เผยแพร่ไว้แล้วมี

เฉพาะการกำหนดแผนการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณสุขภาคเพื่อเพิ่มศักยภาพรองรับการลงทุน และการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจัดระบบการสะสมเทคโนโลยีในพื้นที่เป้าหมายนำร่อง 3 จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยอง จะเห็นได้ว่าเป้าหมายดังกล่าวขาดความชัดเจน ไม่มีเกณฑ์ที่จะสามารถใช้ประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งจะทำให้ไม่ทราบความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค และผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงเปรียบเสมือนการเดินทางที่ขาดเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติหลงทางและไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้

สรุป

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นจะพบว่านโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ด้านผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการลัดขั้นตอนของกฎหมายโดยใช้อำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญในการแก้ไข้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งจากผู้ปฏิบัติภาคสนามและภาคประชาชนที่จะไม่สามารถเสนอความคิดเห็นในกระบวนการนโยบายดังกล่าวได้ ซึ่งอเล็กซานเดอร์ (Alexander, 1985) เรียกว่าเป็นมือล่องหน การดำเนินการดังกล่าวของรัฐบาล แสดงให้เห็นความรีบร้อนในการดำเนินการซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามที่ผังเมืองดังกล่าวกำหนดไว้ จึงมีการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ ดังเช่นในปัจจุบันที่ประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มศึกษาการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรือ EEC Watch เพื่อคัดค้านการดำเนินนโยบายระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก นอกจากนี้ในด้านผู้ปฏิบัติ การขาดการสื่อสารภายในองค์กรเนื่องจากเป็นนโยบายแบบสั่งจากด้านบนลงสู่ผู้ปฏิบัติ (Top-Down) จะทำให้ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายนโยบาย และวิธีการในการปฏิบัตินโยบาย อันจะทำให้การปฏิบัติเกิดความผิดพลาด ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ความสับสนในการปฏิบัติงานย่อมก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจและคัดค้านนโยบายดังกล่าว จะส่งผลเสียอย่างยิ่งต่อเป้าหมายของนโยบาย อาจเป็นสาเหตุให้โครงการดังกล่าวล้มเหลวได้ รัฐบาลจึงควรเร่งดำเนินการสร้างความมีส่วนร่วมในภาคประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในนโยบายดังกล่าว เพื่อลดความไม่พอใจที่จะเกิดขึ้นจากการ

ดำเนินการนโยบายดังกล่าว นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติได้เสนอความคิดเห็นเพื่อนำมาวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อลดข้อขัดแย้งและปัญหาที่อาจเกิดขึ้น สร้างความรู้ความเข้าใจ และการยอมรับของผู้ปฏิบัติในการจะนำนโยบายลงไปสู่พื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติ อันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบาย

ดังนั้น เมื่อประเมินผลการนำนโยบายนโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกไปสู่การปฏิบัติในระดับหน่วยงานแล้ว จะพบว่าด้วยแรงผลักดันของรัฐบาลจะทำให้เห็นนโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จในช่วงเริ่มต้นเท่านั้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปเมื่อปัจจัยภายนอกเปลี่ยนแปลง อาทิ การเปลี่ยนรัฐบาล การเลือกตั้ง จะส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายอย่างมาก เนื่องจากการขาดการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติ จะทำให้ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายนโยบาย และวิธีการในการปฏิบัตินโยบายไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายหรือดำเนินการผิดไปจากเป้าหมายของนโยบายดังกล่าว ซึ่งจะให้นโยบายระเบียบเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกล้มเหลวในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มศึกษาการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. (2560). กลุ่มศึกษาการพัฒนา
 ระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :
[https://www.facebook.com/pages/category/Cause/EEC-Watch-กลุ่ม
 ศึกษาการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก-523494264670040/](https://www.facebook.com/pages/category/Cause/EEC-Watch-กลุ่มศึกษาการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก-523494264670040/).
 (วันที่ค้นข้อมูล : 25 ธันวาคม 2560).
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจ
 พิเศษภาคตะวันออก. (2560, 11 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134
 ตอนพิเศษ 19 ง. หน้า 30 - 36
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 28/2560 เรื่อง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพ
 การพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. (2560, 22 พฤษภาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 142 ง. หน้า 18-19
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 47/2560 เรื่อง ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ใน
 ที่ดินใน พื้นที่ระเบียนเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. (2560, 25 ตุลาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนพิเศษ 261 ง. หน้า 18-20
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ
 ระเบียบปฏิบัติและแนวทางในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบ
 สิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่าง
 รุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ.
 (2552,29 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 188 ง. หน้า 2-4
- พระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558. (2558, 25 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*.
 เล่ม 132 ตอนที่ 86 ก. หน้า 76
- พลวุฒิ สงสกุล. พ.ร.บ. อีอีซี ผ่านมติเอกฉันท์ สนช. – กังวลให้สิทธิต่างชาติมากเกินไป รัฐบาลยัน
 ฟังความเห็นครบแล้ว. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : [https://thestandard.co/eec-
 laws-resolve/](https://thestandard.co/eec-laws-resolve/). (วันที่ค้นข้อมูล : 25 ธันวาคม 2560).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนงานพัฒนา
 ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก* (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). เป้าหมายการพัฒนา. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.eeco.or.th/ภาพรวมการพัฒนา/เป้าหมายการพัฒนา>. (วันที่ค้นข้อมูล : 12 ธันวาคม 2561).

Alexander E R. (1985). *Administration & Society Vol. 16 No. 4*. California: Sage Publications Inc. pp. 403-426

Alexander E R and Faludi A. (1988). *Environment and Planning B: Planning and Design Vol. 16*. Great Britain: a Pion publication. pp. 127-140

Anderson, James E. (1994). *Public Policy-Making: Introduction. (2nd ed)*. New York: Houghton Mifflin Company.

Cohen John M. & Uphof, Norman T. (1980), *Participation's Place in Rural Development, Seeking Clarity Through Specificity, World Development, Vol 213*.

Dye, Thomas R. (1984). *Understanding Public Policy. (5th ed)*. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice -Hall, Inc

Easton, David. (1953). *The Political System An Inquiry in to the State of Political Science*. New York : Alfred A. Knopf.

Ervin Williams. (1976). *Participative Management: Concepts, Theory, and Implementation*. Atlanta Ga: Georgia State University

Pressman & Wildavsky. (1979). *Implementation (3rd ed)*. California: University of California. pp. 163-168

George Honadle & Rudi Klaus. (1979). *International Development Administration: Implementation Analysis for Development Projects*. New York: Praeger Publishers. pp. 3-20

Sharkansky, Ira. 1970. *Policy Analysis in Political Science*. Chicago : Markham.

Van Meter, & Van Horn. (1975). *Administration and society*. Vol. 6 No.4. California: SAGE Publications. pp. 445 – 488